

Відгук

офіційного опонента

д.е.н., професора Бандура Семена Івановича

на дисертаційну роботу Дружиніної Вікторії Валеріївни на тему
«Стратегічні імперативи забезпечення збалансованості місцевого
ринку праці», яку подано до захисту у спеціалізованій вченій раді
Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті (м. Вінниця)
МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка та політика

Сучасні соціально-економічні перетворення, які здійснюються в Україні, досить істотно впливають на трансформацію не лише національного, а її місцевих ринків праці. Звідси виникає об'єктивна необхідність в дослідженні характеру прояву таких трансформацій, а також розробки концептуальних підходів щодо регуляторного впливу на складові місцевого ринку праці з метою подолання існуючих протиріч та максимально повного задоволення потреб найманих працівників і роботодавців в наданні відповідних соціальних послуг, які мають здійснюватись на цьому ринку службою зайнятості.

Враховуючи неоднозначний характер прояву соціально-економічних перетворень вкрай важливо визначити стратегічні імперативи забезпечення збалансованості місцевого ринку праці на всіх рівнях управління, особливо з огляду на необхідність здійснення адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади.

Тобто, мова йде про науково-методологічні обґрунтування системи стратегічних важелів, здатних попередити активну дію факторів, спрямованих на посилення невідповідності попиту та пропозиції, збільшення рівня та тривалості безробіття, посилення соціальної напруги в суспільстві. Вказане зумовлює необхідність теоретико-методологічного обґрунтування наукових підходів до вивчення закономірностей формування місцевого ринку праці і на цій основі –

розробки цілісної концепції забезпечення його стратегічного розвитку з урахуванням особливостей регіонів, що, власне і є головною метою даної дисертаційної роботи.

Викладене вище зумовлює актуальність теми дослідження В. В. Дружиніної, її важливе теоретичне і практичне значення для вітчизняної економічної науки і практики.

Наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці та обґрунтуванні стратегічних імперативів забезпечення збалансованості місцевого ринку праці, підпорядкованих пріоритетам соціально-економічного розвитку держави та її структурної модернізації.

Найбільш суттєвими результатами, що розкривають особистий внесок дисертанта у розробку досліджуваної проблеми та характеризуються науковою новизною є:

1. Авторська концепція стратегічного забезпечення збалансованості місцевого ринку праці, яка ґрунтується на моделі формування комплексу взаємопов'язаних імперативів, вбудованих в систему пріоритетів соціально-економічного розвитку держави та її регіонів відповідно цільовим орієнтирам реформування економіки (с. 417);
2. Запропонований дисертантом суб'єктно-функціональний механізм забезпечення збалансованого розвитку місцевого ринку праці з чітким визначенням його головного завдання (с. 327-329, 347-349), а саме – подолання існуючих протиріч, що спричиняють асиметричні на ньому процеси через неузгодженість інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин. В межах даного механізму визначено коло відповідних першочергових заходів та обґрунтовано необхідність розробки інтегрального показника рівня збалансованості місцевого ринку праці (с.448-450);

3. Розроблений алгоритм інформаційного забезпечення заходів по забезпеченню збалансованості місцевого ринку праці; матриця інформаційної взаємодії між його суб'єктами та діаграма Ісікави, яка спрямована на узгодження їх інтересів (с. 437-447);

4. Розвиток категоріального апарату економічної науки щодо таких понять, як «ринок праці», «місцевий ринок праці», а також введення в обіг та обґрунтування понять: «освітньо-промислова група», «виробничо-освітній кластер» (с. 25; 57-58; 109-111; 280; 362);

5. Обґрунтування доцільності включення в систему регулювання ринку праці виробничо-освітнього кластеру як сукупності (сконцентрованих переважно за територіальною ознакою) бізнес-одиниць різних сфер діяльності, що знаходяться у консолідованій довготривалій та багаторівневій взаємодії і взаємозалежності з іншими суб'єктами соціально-економічних відносин (освітніми установами, органами влади) з метою досягнення раціональних співвідношень між попитом на робочу силу та її пропозицією (с. 280-281);

6. Структурно-логічна схема забезпечення просторової збалансованості місцевого ринку праці, в основу якої покладено методологію системного аналізу та сценарного моделювання із застосуванням синтезу теоретичних та емпіричних методів (с. 300-301, 370-380);

7. Науково-прикладні положення щодо створення освітньо-промислових груп, які мають раціонально об'єднати в собі навчальні заклади і підприємства (з відповідними матеріальними і нематеріальними активами) на основі договору з метою підвищення якості підготовки кадрів та задоволення потреб підприємств у кваліфікованій робочій силі відповідно вимогам сучасного їх технологічного укладу та перспектив його подальшого розвитку (с.362-369).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації, які представлено в дисертації Дружиніної В.В. є обґрунтованими й достовірними, оскільки вони ґрунтуються на використанні діалектичного методу наукового пізнання, застосуванні новітніх методів дослідження, концептуальних положень теорій ринку праці, зокрема у сфері його регулювання тощо. Крім того, інформаційною базою дослідження є система офіційних матеріалів і публікацій міжнародних організацій (Міжнародної організації праці, Міжнародної конференції праці), а також Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України, а також нормативні документи Кабінету Міністрів України, Міністерства соціальної політики України, матеріали Державної служби статистики України, інформаційні та аналітичні джерела відповідно до тематики дослідження.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень дисертаційної роботи, висновків та рекомендацій автора підтверджується їх широкою апробацією. Основні результати дослідження доповідались на значній кількості міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів. За темою дисертації опубліковано 59 наукових праць загальним обсягом 130,06 д.а., з яких особисто автору належить 47,35 д.а., у тому числі: одноосібна монографія обсягом 20,37 д.а., 5 монографій у співавторстві (загальним обсягом 75,12 д.а., з яких особисто автору належить 3,11 д.а.), 22 статті у наукових фахових виданнях (загальним обсягом 11,23 д.а., з яких особисто автору належить 10,05 д.а.), 5 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (загальним обсягом 2,48 д.а., з яких особисто автору належить 2,28 д.а.), 1 навчальний посібник з грифом МОН України (загальним обсягом 14,88 д.а., з яких особисто автору належить 7,44 д.а.).

Вказане дає підстави для висновку, що основні результати проведеного дослідження достатньо повно висвітлені в опублікованих дисертантом наукових працях згідно встановлених вимог.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт кафедри менеджменту Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського МОН України за держбюджетними темами: «Формування господарських рішень в умовах трансформації відкритої економіки України» (номер державної реєстрації 0113U002178); «Дослідження економіко-організаційного механізму забезпечення стійкого розвитку регіонів» (номер державної реєстрації 0114U003041); а також відділу проблем просторового розвитку економіки Інституту економіко-правових досліджень НАН України в межах держбюджетної теми «Формування багаторівневої системи стратегічного планування розвитку регіонів» (номер державної реєстрації 0111U001146).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів та рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення результатів проведеного дослідження полягає у поглибленні теоретико-методологічних основ регулювання ринку праці на місцевому рівні та удосконаленні системологічних засад забезпечення його збалансованості з чітким визначенням та обґрунтуванням стратегічних імперативів.

Досягнення поставленої цілі полягає в тому, що вони є науковим підґрунтям формування більш ефективного механізму забезпечення збалансованого розвитку місцевого ринку праці. Вони знайшли впровадження:

- *на регіональному рівні управління:* в діяльності Департаменту економічного розвитку Полтавської обласної державної адміністрації (довідка № 03.1–07/739 від 16.04.2014 р.); Департаменту соціального захисту населення Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 01/2183 від

10.06.2014 р.); Полтавського обласного центру зайнятості (довідка № 15-54/541 від 15.05.2014 р.);

- *на місцевому рівні управління:* в діяльності Управління економіки Виконавчого комітету Кременчуцької міської ради (довідка № 08-57/183 від 23.04.2014 р.); Кременчуцького міськрайонного центру зайнятості (довідка № 2485 від 13.05.2014 р.); Кременчуцького міського науково-методичного центру Кременчуцької міської ради (довідка № 01-12/о-176 від 18.04.2014 р.);

- *на виробничому рівні управління:* в діяльності ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (довідка № 40-12/807 від 29.01.2014 р.); ТОВ «НВФ Техвагонмаш» (м. Кременчук) (довідка № 498/1 від 16.10.2013 р.);

- *у діяльності вищих навчальних закладів України:* в навчальному процесі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 81-10/1571 від 11.11.2014 р.) – при викладанні дисциплін «Економіка праці й соціально-трудова відносини», «Державне та регіональне управління», «Державне регулювання економіки».

Зауваження до дисертації та дискусійні положення

До зауважень щодо роботи слід віднести такі:

1. Не викликає сумніву ґрунтовність проведеного в п.1.1 дослідження системно-діалектичних основ сутності ринку праці, результатом якого є розроблена дисертантом схема теоретико-методологічного дискурсу економічних теорій ринку праці (рис.1.2, с. 46). Водночас, виникає питання, чому автор не розглядає міждисциплінарний аспект осмислення питання використання робочої сили, обмежуючись виключно теоріями ринку праці, що певним чином звужує коло охоплення представленою дискурсу. Тим більше, що мова йде про особливості галузевих і відтворювальних пропорцій економіки, поєднання інструментів ринкового саморегулювання і державного регулювання фази економічного циклу тощо (с. 47);

2. Недостатньо обґрунтованою виглядає теза, що місцевий ринок праці володіє здатністю нівелювати флуктуації (с.89), що виникають, оскільки ринок праці, тим більше на місцевому рівні, сам будучи відкритою системою, є схильним до флуктуацій. Інша річ, що під впливом внутрішніх і зовнішніх флуктуацій місцевий ринок праці прагне до стабілізації, але, як справедливо зазначає автор на с.91, рівність попиту і пропозиції має виключно короткостроковий характер. Тому мова має йти про сукупність параметрів рівноваги місцевого ринку праці, від прояву яких залежить стійкість останнього;

3. Висновок дисертанта щодо унікальності ситуації досліджуваного кременчуцького місцевого ринку праці, який входить до агломерації, що відноситься одночасно до двох областей України є цілком слушним. Однак теза, що саме вказана особливість формує ознаки місцевого ринку праці м.Кременчука (с.204), є дискусійною. На наш погляд, особливість вказаного ринку праці визначається, перш за все, галузевою структурою території (86 промислових підприємств, 58 будівельних організацій, 14 тис. суб'єктів підприємницької діяльності різної галузевої приналежності), а не адміністративно-територіальним аспектом розташування міста. Фактично, на ринку праці вказаного міста є всі передумови безперервного міжгалузевого перерозподілу зайнятості, що власне й визначає унікальність місцевого ринку праці Кременчука;

4. Не можна погодитись з дисертантом, що економічна активність літнього віку населення є наслідком дієвості стимулів з боку держави щодо заохочення їх участі у трудовому процесі (с.272). Безумовно, певні важелі закладено в Законі України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», але вони, скоріше, мають компенсаторний характер, стосуючись механізму нарахування пенсій у разі відтермінування виходу на заслужений відпочинок. Бажання ж працювати у вказаній категорії працівників має зовсім інші причини, які містяться у площині незадовільного стану розмірів пенсійного забезпечення для більшості категорій працівників;

5. Доволі суперечливим виглядає твердження дисертанта щодо необхідності створення додаткового органу влади з метою здійснення діяльності з

реалізації освітніх програм в рамках узгодження інтересів учасників ринку праці, ринку освітніх послуг, бізнесу та влади (с.292, с.422). На наш погляд, утворення додаткової управлінської структури не є дієвим кроком щодо забезпечення збалансованості ринку праці. В рамках поставлених завдань формування виробничо-освітніх кластерів (п.3.3) набагато більш дієвими є важелі узгодження попиту - пропозиції робочої сили, причому без створення додаткових управлінських структур, результативність яких зазвичай не є беззаперечною;

6. Доопрацювання (корегування) вимагає розроблена матриця інформаційної взаємодії між основними учасниками ринку праці (табл. 5.5, с.441), оскільки тут виникають питання щодо ідентифікації ступеня використання наведених інформаційних каналів (Інтернет, друковані видання, телебачення та ін.) учасниками ринку праці (роботодавці, здобувачі, незайняті, центри зайнятості, кадрові агенції, освітні заклади, некомерційні об'єднання). Зокрема, не можна погодитись з дисертантом, що центри зайнятості та освітні заклади не використовують ресурси телебачення, радіо і т.і.).

Безумовно, викладені вище зауваження не впливають на якість дисертації та не змінюють в цілому позитивної оцінки одержаних В.В. Дружиніною наукових результатів.

Зміст та завершеність дослідження

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі автором критично проаналізовано і оцінено різні концептуальні підходи щодо визначення сутності ринку праці, запропоновано власно його трактовку. На основі вивчення наявних класифікацій ринку праці розроблено когнітивну схему багаторівневого його функціонування; запропоновано та обгрунтовано авторське визначення поняття «місцевий ринок праці», ідентифіковано його структурні характеристики та визначено систему показників

для встановлення характеру збалансованості місцевого ринку праці; структурувавши їх за певними критеріальними ознаками (параметрами).

Другий розділ присвячено дослідженню еволюційного процесу становлення та розвитку місцевого ринку праці. В ньому дисертантом систематизовано і охарактеризовано концептуальні принципи та схема забезпечення збалансованості цього ринку, а також ключові методологічні засади подолання диспропорційності в його розвитку.

В третьому розділі здійснено ґрунтовний аналіз функціонування місцевого ринку праці, насамперед, на прикладі Кременчуцької агломерації (Комсомольськ-Кременчук-Світловодськ) з одночасним комплексним дослідженням розвитку регіональних ринків праці (по областях України); оцінено структурні зрушення на регіональних та місцевому ринках праці; визначено особливості виробничо-освітніх кластерів на місцевому ринку праці та запропоновано схему формування такого кластеру, в основу якої покладено концепцію «потрійної спіралі».

Четвертий розділ підпорядковано вирішенню проблеми формування інституційних імперативів забезпечення збалансованості місцевого ринку праці з обґрунтуванням механізму та важелів регулятивного на них впливу. Застосовуючи методологію сценарного аналізу і моделювання характеру прояву тих чи інших процесів, що відбуваються на місцевому ринку праці розроблено структурно-логічну схему забезпечення його збалансованості та алгоритм прогнозування співвідношення попиту та пропозиції робочої сили (як сукупного, так і поточного). На основі використання інструментів державно-приватного партнерства розроблено структурно-ієрархічну схему забезпечення збалансованості місцевого ринку праці та обґрунтовано доцільність створення освітньо-промислових груп, які шляхом реалізації інвестиційних та інших проектів і програм мають сприяти підвищенню якості підготовки кадрів усіх рівнів освіти.

П'ятий розділ зосереджено на опрацюванні стратегічних завдань щодо регулювання ринку праці на місцевому рівні; визначенню шляхів та засобів за-

побігання структурним диспропорціям на ринку праці, а також розробці та обґрунтуванні концептувальної схеми стратегічного забезпечення його збалансованості. Запропоновано заходи по удосконаленню організаційної інфраструктури органів місцевого самоврядування м. Кременчука.

Загалом, зміст дисертації побудовано в логічній послідовності, а наявність вагомих результатів дає підстави для висновку, що вона є завершеною науково-дослідною роботою, підпорядкованою вирішенню важливої науково-прикладної проблеми формування стратегічних імперативів забезпечення збалансованості місцевого ринку праці за умов реформування економіки України та її структурної модернізації.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

За своєю структурою, обсягом, технічним оформленням автореферат в цілому відповідає встановленим вимогам, а його зміст повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації викладені в дисертації.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань»

Дисертація Дружиніної В. В. «Стратегічні імперативи забезпечення збалансованості місцевого ринку праці» є завершеною самостійно виконаною науковою працею.

За актуальністю, постановкою задач дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів дисертаційна робота відповідає вимогам нормативних документів України, п. 9, 10, 12, 14

Загальна оцінка дисертації

За формальними та змістовними ознаками дисертаційна робота на тему:
« Стратегічні імперативи забезпечення збалансованості місцевого ринку праці »
відповідає встановленим вимогам щодо докторських дисертацій, а її автор –
Дружиніна Вікторія Валеріївна є сформованим науковцем і заслуговує на
присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка та політика.

Офіційний опонент,
професор кафедри управління
персоналом та економіки праці
Інституту підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України
Мінсоцполітики України (м. Київ),
доктор економічних наук, професор

